

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААН,
СПОРТЫН ЯАМ

МОНГОЛЫН ЗАЛУУ
ЭРДЭМГИЙН
ХОЛБОО

МОНГОЛ УЛСЫН
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
АКАДЕМИ

ШИНЖЛЭХ УХААН
ТЕХНОЛОГИЙН
САН

ГАЗАРЗҮЙ, ГЕОЛОГИЙН
САЛБАРЫН ЗАЛУУ
ЭРДЭМГИЙН ХОЛБОО

ХҮРЭЛТОГООТ - 2016

ГАЗАРЗҮЙ, ГЕОЛОГИЙН САЛБАРЫН ЗАЛУУ
ЭРДЭМТЭН, СУДЛААЧДЫН БҮТЭЭЛИЙН ЭМХЭТГЭЛ

УЛААНБААТАР
2016 он

Хиймэл Дагуулын Зурагт Суурилсан, Газарзүйн Мэдээллийн Системд Том Масштабын Байр Зүйн Зураг Зохиох Аргазүй	
Б.Жавзандулам	89
Assessment of Water Quality Degradation In An Urban Small River A Case Study Of Selbe River (Ulaanbaatar City, Mongolia)	
Zaya.Ch	97
Эрдэнэт Хотын Агаар Дахь Том Ширхэглэгт Тоосонцор, Цагаан Тоосны Тархалтын Судалгаа	
Б.Лхагважаргал, Ч.Сономдагва, Ч.Бямбацэрэн.....	103
Хог Хаягдлаас Үүдэлтэй Хөрсний Бохирдлын Харьцуулсан Судалгаа (Улаанбаатар Хотын Хогийн Цэгүүдийн Жишээн Дээр)	
Б. Минжмаа, Т. Оюунчимэг.....	108
Монгол Орны Зүүн Бүсийн Ландшафтын Дэд Хэв Шинжийн Өөрчлөлт О.Мөнхдулам, Д.Энхтайван, Э.Авирмэд, Ц.Батням, Т.Даваагатан.....	112
Улаанбаатар Хотын Дуу Чимээний Үнэлгээг Газар Төлөвлөлтөнд Ашиглах нь	
Х. Мөнх-Ирээдүй, Б.Хулан, Л.Базарзагд	121
Урсацийн Тохируулагатай Усан Сангийн Ус Зүйн Тооцоо /Сэлбэ Голын Жишээн Дээр/	
Б.Мөнхтөр, З.Бямбасүрэн	125
Объект Хандлагатай Сигментлэн Ангилах Аргаар Богд Уулын Газрын Бүрхэвчийг Ангилсан Дүн	
А.Мөнх-эрдэнэ	133
Наранбулаг Илэрлийн Гарал Үүслийн Судалгаа	
Ч. Нармандах	136
Монгол Улсын Аж Үйлдвэрийн Салбарын Хөгжлийн Зураглал	
Н.Нямдорж, Д.Баттогтох, Ц.Базарханд, Г.Гантулга, С.Шийрэв-Адьяа....	138
Инженер-Геоморфологийн Зураглалд Нисгэгчгүй Онгоц (UAV)- ны Орон Зайн Өндөр Нарийвчлалтай Зураг Ашиглах нь	
Э.Одбаатар	144
Улаанбаатар Хотын Хөрсний Бохирдол	
П.Оюунбат, Ө.Ганзориг, Ц.Болормаа, М.Сандандорж, Д.Ихбаяр,	
Г.Элбэгзаяа	150
Хараа Голын Хөндийн Зарим Хэсгийн Газар Ашиглалтын Нөлөөлөлд Өртөх Байдлыг Тооцсон Үр Дүнгээс	
Ж.Өнөрням, Ц.Болормаа, С.Баянбилэг	159
Газрын Доройтол, Цөлжилтийн Нэгдсэн Үнэлгээ	
Б.Сайнбуян, Д.Сайнбаяр, М.Уртнасан, Б.Цогтжаргал	164

Урсацийн Тохируулагатай Усан Сангийн Ус Зүйн Тооцоо /Сэлбэ Голын Жишээн Дээр/

Б.Мөнхтөр, З.Бямбасүрэн

Газарзүй-Геоэкологийн хүрээлэн, Усны нөөц, ус ашиглалтын салбар
turuu_1234@yahoo.com

Хураангуй

Монгол орны хувьд усны хүрэлцээ харилцан адилгүй байдаг. Өндөр уулын болон говь, хээрийн бүсийн байгалийн ил задгай усгүй, газрын доорхи усны нөөцөөр хомс (худаг гаргах боломжгүй) бэлчээр нутгийг ашиглахад хаврын цасны шар ус, зуны аадар борооны үерийн усыг уст цэгийн нэгэн төрөл болох усан сан /хөв, цөөрөм/ байгуулах замаар усыг хуримтлуулж усны нөөцийг нэмэгдүүлэх бүрэн боломжтой. Малын усан хангамж, бага талбайд төмс хүнсний ногоо тариалахад энэ хөв, цөөрмийг ашиглах цаашлаад бяцхан байгуулмал баян бүрд бий болгоход ач тус их билээ. Мөн жижиг гол горхи, тасарч ширгэдэг булаг шандын усыг хуримлуулах замаар хөв цөөрмийг байгуулдаг. Цасны усыг хуримтлуулж бороо орж гол горхины ус байгалийн аясаараа сэргэх хүртэл хуритлуулсан усаараа малаа услах боломжтой юм. Мөн гадаадын зарим улсууд хотынхоо усан хангамжийг сайжруулах зорилгоор зарим гол дээрээ усны нөөцийг нэмэгдүүлж, урсацийн тохируулгатай далан боомт барьдаг байна. Нэгэнт боомт барьж усны нөөцийг нэмэгдүүлснээр тухайн бүс нутгийн байгаль экологид эерэг нөлөөлөл үзүүлдэг. Одоогоор манай оронд энэ төрлийн үйл ажиллагаа хийгдээгүй байгаа бөгөөд санал, ТЭЗҮ зэрэг нь зохиогдсон байдаг. Сонгож авсан тооцоот хөндлүүр дээр урсацийн тохируулагатай усан сангийн урсацийн тооцоог хийж, усны орлого зарлагын балансыг тооцсон.

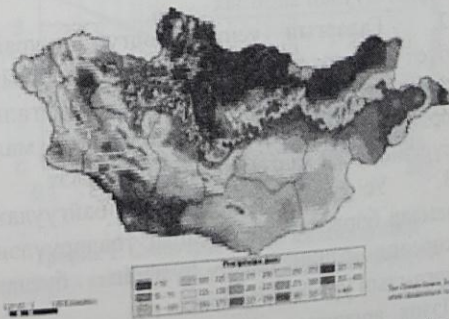
Түлхүүр үг: Ус зүй, усан сан

I. ОРШИЛ

Урсацийн хэмжээ нь багассан мөн бэлчээр сайтай боловч гадаргын усны сүлжээ

муутай, газрын доорх усаар хангах боломж хязгаарлагдмал бүс нутагт бэлчээрийг усжуулах, мал аж ахуйг усаар тогтортой хангах зорилгоор тухайн орон нутгийн байгаль цаг уур, орчин нөхцөлд зохицсон инженерийн хийцтэй хиймэл нуур, хөв, цөөрмүүдийг шинээр бий болгож ашиглах нь орон нутаг болон иргэдэд ихээхэн ашиг тустай бүтээн байгуулалт юм.

Монгол орон нь газар зүйн байрлал, уур амьсгалын хатуу ширүүн нөхцөлд оршдог бөгөөд төв ба зүүн хойд Азийн өндөрлөг дээр орших 1564.1 мянган км² нутагтай, газар нутгийн 80 гаруй хувь нь далайн түвшнээс 1000м, түүнээс дээш оршино. Дэлхийд дунджаар 860 мм тундас унадаг байхад манайд дунджаар 250 мм, Говь цөлд 50-100 мм, Хангай, Хэнтийн өндөр уулсаар 300-350 мм хур тунадас ордог байна.

Зураг 1. Монгол орны хур тунадасны олон жилийн дундаж, мм

ШУА-ын харьяа Геоэкологийн хүрээлэнгийн Усны нөөц, ус ашиглалтын салбарт боловсруулсан Сэлбэ голын урсацийг нэмэгдүүлэх боломжийн судалгаа /2012/ дээр тулгуурлан тухайн хөндлүүрийн